

JELENTÉS

A Központi Nukleáris Pénzügyi Alap működésének ellenőrzéséről

2001. január

Az ellenőrzés végrehajtásáért felelős:

III. Költségvetési Ellenőrzési Igazgatóság

Bihary Zsigmond

számvevő igazgató

Az ellenőrzést vezette:

Hegedűsné dr. Müllern Veronika

számvevő főtanácsos

Az összefoglaló jelentés készítésében közreműködött:

dr. Ligeti Miklós

számvevő tanácsos

Az ellenőrzésben részt vettek:

dr. Burján Margit

számvevő tanácsos

dr. Ligeti Miklós

számvevő tanácsos

A Központi Nukleáris Pénzügyi Alapot érintő eddigi számvevőszéki ellenőrzések:

1. Vélemény a Magyar Köztársaság 1999. évi költségvetéséről
2. Vélemény a Magyar Köztársaság 2000. évi költségvetéséről
3. Vélemény a Magyar Köztársaság 2001-2002. évi költségvetéséről

TARTALOMJEGYZÉK

I. ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK	4
II. RÉSZLETES MEGÁLLAPÍTÁSOK	8
1. A KÖZPONTI NUKLEÁRIS PÉNZÜGYI ALAP MŰKÖDÉSI ÉS DÖNTÉSI MECHANIZMUSA	8
2. AZ ALAP BEVÉTELEI ÉS KIADÁSAI.....	10
2.1. AZ ALAP BEVÉTELEI, A FORRÁSOKAT MEGHATÁROZÓ DÖNTÉSEK	10
2.2. AZ ALAP FELADATAIVAL ÖSSZEFÜGGŐ KIADÁSOK TELJESÍTÉSE	12
2.2.1. Radioaktív hulladékok, kiégett üzemanyagok tárolása, a beruházások végrehajtása	13
2.2.1.1. <i>Az elhelyezésre váró radioaktív hulladékok és a rendelkezésre álló kapacitás összhangja</i>	<i>13</i>
2.2.1.2. <i>Beruházásokra fordított források hasznosulása.....</i>	<i>15</i>
2.2.1.3. <i>A vagyon alakulása, változása, nyilvántartása</i>	<i>18</i>
2.2.2. Az Alapból átadott pénzeszközök felhasználása.....	19
2.2.2.1. <i>A Radioaktív Hulladékokat Kezelő Közhasznú Társaság működése.....</i>	<i>19</i>
2.2.2.2. <i>Az önkormányzatoknak átadott pénzeszközök felhasználása</i>	<i>20</i>
2.2.3. Az Alap és az RHK Kht. számviteli és bizonylati rendje, ellenőrzési rendszere.....	23
2.2.3.1. <i>A számviteli, bizonylati rend és az ellenőrzési rendszer szabályozottsága</i>	<i>23</i>
2.2.3.2. <i>Az Alap gazdálkodásának szabályszerűsége, az ellenőrzési rendszer működése</i>	<i>24</i>
3. NEMZETKÖZI SZERVEZETEK ELLENŐRZÉSEINEK ÉRVÉNYESÜLÉSE, AZ ATOMENERGIÁRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNYBEN FOGLALT ALAPELVEK TELJESÍTÉSE	25
3.1. NEMZETKÖZI TAPASZTALATOK ÉS EGYEZMÉNYEK ÉRVÉNYESÜLÉSE	25
3.2. NEMZETKÖZI SZERVEZETEK ÁLTAL VÉGREHAJTOTT ELLENŐRZÉSEK MEGÁLLAPÍTÁSAI.....	26

Rövidítések jegyzéke

Áht.	Az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. tv.
BME	Budapesti Műszaki Egyetem
KFKI	Központi Fizikai Kutató Intézet
KKÁT	Kiégett Kazetták Átmeneti Tárolója
KNPA, v. Alap	Központi Nukleáris Pénzügyi Alap
MGSZ	Magyar Geológiai Szolgálat
NAÜ	Nemzetközi Atomenergia Ügynökség
NBH	Nemzetbiztonsági Hivatal
NEÜ	Nemzetközi Energia Ügynökség
OAB	Országos Atomenergia Bizottság
OAH	Országos Atomenergia Hivatal
ORFK	Országos Rendőr-Főkapitányság
PA Rt.	Paksi Atomerőmű Rt.
RHK Kht.	Radioaktív Hulladékokat Kezelő Közhasznú Társaság
Szt.	1991. évi XVIII. törvény a számvitelről

ÁLLAMI SZÁMVEVŐSZÉK

V-13-22/2000-2001.

Témaszám: 527.

J e l e n t é s**a Központi Nukleáris Pénzügyi Alap
működésének ellenőrzéséről**

A XX. század tudományos teljesítményei közül az atomenergia felhasználásának kutatási eredményei, azok alkalmazása alapvetően megváltoztatta a társadalom életét. A radioaktív anyagok széles körű felhasználása - az egészségügyi ellátás, a villamosenergia-termelés, az ipar, a mezőgazdaság és a tudományos kutatás területén - a társadalom javát szolgálja. A pozitív eredményekkel együtt jelentkeznek azonban azok a veszélyek is, amelyek az atomenergia alkalmazásából következnek. E veszélyekre való felkészülés és a veszélyeztetettség minimalizálása megköveteli, hogy valamennyi ország tegyen meg mindent a biztonság megteremtése és fenntartása érdekében. Ezért a technikai követelményeket, a jogi szabályokat és a pénzügyi feltételeket úgy kell meghatározni, hogy azok maximálisan szolgálják az ország biztonságát, illeszkedve a nemzetközi követelményekhez és rendszerekhez.

Az Országgyűlés 1996. decemberében elfogadta az atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. törvényt, amely a Kormány feladatává tette az atomenergia biztonságos alkalmazásának irányítását és felügyeletét. A feladatok végrehajtásáról a Kormány - az Országos Atomenergia Bizottság (OAB), az Országos Atomenergia Hivatal (OAH), valamint az érintett miniszterek útján - gondoskodik.

A törvény rendelkezik a Központi Nukleáris Pénzügyi Alap (KNPA, vagy Alap), mint elkülönített állami pénzalap létesítéséről, kezelőjéről, felügyeletéről, bevételi forrásairól és gazdálkodásáról. Az Alapnak 1998-2000. I. félév között 22.964 M Ft bevétele és 8.342 M Ft kiadása volt. Bevételeinek fedezetet kell nyújtani - a radioaktív hulladékok végleges elhelyezésére, az atomreaktorokban kiegészítő üzemanyag átmeneti és végleges elhelyezésére szolgáló - tárolók létesítésére, üzemeltetésére, illetve a nukleáris létesítmények (atomreaktorok) leszerelésének finanszírozására. Kezelője az OAH, rendelkezési joga az OAB elnökének - azaz a gazdasági miniszternek - van.

Az Alapból finanszírozott feladatok végrehajtásának tervezett időigénye a 2100. évet meghaladja, ezért a források meghatározásakor a Paksi Atomerőmű Rt. befizetését - amely a bevételek közel 95%-át jelenti - úgy határozták meg, hogy az a jelenleg szükséges beruházásokon és üzemelési költségeken túl fedezetet nyújtson a jövőben tervezett (az atomreaktorok leállítása és leszerelése

utáni) műveletek költségeire. A források értékállóságának biztosításához a központi költségvetés is hozzájárul.

Az Állami Számvevőszékről szóló 1989. évi XXXVIII. törvény 2. § (3) bekezdés alapján végzett jelenlegi ellenőrzés célja annak értékelése volt, hogy:

- a radioaktív hulladékok végleges elhelyezését, valamint a kiegészítő üzemanyagok átmeneti és végleges elhelyezését szolgáló tárolók létesítését, illetve a nukleáris létesítmények leszerelésének finanszírozását az Alapból felhasznált pénzeszközök célszerűen biztosították-e;
- a kezelést végző és az abban részt vevő szervezetek létrehozása, irányítása, működtetése, az ellenőrzési tevékenység szabályozottsága biztosította-e az Alap törvényes és célszerű felhasználását.

Az ellenőrzés az 1998-2000. I. félév közötti időszakra terjedt ki. A jelentés megállapításait dokumentumokra, véletlenszerű ellenőrzésekre, beszámolókra, tanúsítványok adatainak értékelésére alapoztuk. Helyszíni ellenőrzést az Országos Atomenergia Hivatalnál, Budaörsön a Radioaktív Hulladékokat Kezelő Közhasznú Társaságnál, a Radioaktív Hulladékokat Kezelő Kht. paksi telephelyén, a Püspökszilágyi Radioaktív Hulladékokat Feldolgozó és Tároló Társulásnál, illetve a kalocsai, az ófalui, a vérédi, a bátaapáti és a gerjeni önkormányzatoknál végeztünk. Ellenőrzésünk nem terjedt ki az Alapból az önkormányzatoknak átadott pénzeszközök tételes dokumentumokkal igazolt áttekintésére.

I. ÖSSZEGZŐ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

Az atomenergia alkalmazását Magyarországon törvény szabályozza, melynek alapvető rendeltetése a lakosság egészségének, biztonságának és a környezetnek a védelme. A törvény alapelvei szerint az atomenergia alkalmazásakor a tudomány legújabb igazolt eredményeivel, a nemzetközi elvárásokkal, valamint a tapasztalatokkal összhangban biztosítani kell a keletkező radioaktív hulladék és a kiegészítő üzemanyag biztonságos elhelyezését oly módon, hogy ne háruljon az elfogadhatónál súlyosabb teher a jövő generációra.

Magyarország, mint az atomsorompó szerződéshez csatlakozott ország nemzetközi ellenőrzés alá helyezte a nukleáris tevékenységét, erről biztosítéki egyezményt kötött a Nemzetközi Atomenergia Ügynökséggel (NAÜ). (Az ENSZ szakosított szervezete.) A **NAÜ folyamatosan végrehajtott ellenőrzései a szerződésben vállalt kötelezettségtől eltérő cselekményt nem állapítottak meg.**

A törvény rendelkezett a feladatok finanszírozásáról, létrehozva a Központi Nukleáris Pénzügyi Alapot. A Kormány az atomenergia biztonságos alkalmazását szemelőtt tartva intézkedett az Alap feladatainak teljeskörű végrehajtásá-

ról, ezért megbízta az OAH-t, hogy hozza létre az RHK Kht-t, amely üzemelteti a radioaktív hulladék tárolókat és foglalkozik a tárolók létesítésével.

A meglévő és a jövőben kivitelezésre kerülő tárolók térségében alapvető **követelmény** az ott élő **lakossággal** való nyílt kapcsolat kialakítása, az információ igények kielégítése, **az együttműködésre kész közhangulat kialakítása**. Ezt az igényt a Paksi Atomerőmű vezető szakemberei felismerve olyan kommunikációs stratégiát és taktikát dolgoztak ki, amivel az önkormányzatok megnyerése elérhető. Ennek érdekében az országban négy helyen **információs társulást hoztak létre**, ezek közül kettő működő létesítmény (Paks, Püspökszilágy), kettő tervezett létesítmény (Boda, Bábaapáti) érdekeltségi területén található. A társulások tevékenységéhez az atomenergiáról szóló törvény felhatalmazásával támogatás adható, erre az Alapból a vizsgált időszakban 249 M Ft-ot fordítottak.

A társulások támogatására tervezett összegeket az RHK Kht. az Alap éves költségvetésében megtervezte, amit az OAB elnöke hagyott jóvá. Azok az önkormányzatok, melyek nem csatlakoztak az érintett társuláshoz - mivel az előkészítő kutatással, később a tároló megépítésével nem értettek egyet - a hatályos jogszabályi előírásokkal összhangban az Alapból pénzbeli támogatásban nem részesültek. A támogatott körön kívül került Ófalu és Véménd, így területükön kutató munkálatok nem folytak. Ez utóbbi önkormányzat 2000. év októberében belépett a Bábaapáti központú társulásba, mivel már nem ellenezte a kutatási munkálatokat.

A társulásokhoz csatlakozó önkormányzatokkal - a visszafizetésre nem kerülő támogatásokról, azok céljáról, a teljesítés módjáról - az RHK Kht. szerződést kötött. Ebben rögzítették, hogy a pénzbeli támogatás felhasználásáról, a teljesítésről igazolást kell adni. A törvény azonban nem határozta meg az Alap céljával összhangban álló támogatható feladatokat, az ettől eltérő felhasználás esetén a támogatás visszavonásának lehetőségét, illetve a támogatást nyújtó ellenőrzési kötelezettségét. Így az információs tevékenységről az önkormányzatok az OAH-nak csak szóveges formában számoltak be, azaz igazolták a felhasználást. Nem csatoltak viszont tételes dokumentumokkal alátámasztott bizonylatokat, számlákat, így az Alap kezelője a tényleges felhasználásról nem győződhetett meg, arról az önkormányzatoknál - a helyszínen - sem szerzett információt. Megállapításaink szerint a támogatást nem csak a szerződésben foglalt feladatokra, hanem más önkormányzati célokra is felhasználták.

Az RHK Kht. szakemberei rendszeresen figyelemmel kísérték az érintett önkormányzatok lakossági hangulatát, bár a törvény nem határozza meg az érintett lakosság - tárolók létesítéséhez, fenntartásához kapcsolódó - véleménynyilvánításának módját, arányát.

Az Alap létrehozása előtt a hulladéktárolók beruházása, illetve a tervezést megalapozó kutatások felügyelete, finanszírozása az Atomerőműhöz tartozott. Az RHK Kht. megalakulásával ezeket a jogokat és kötelezettségeket a Kht. vette át. A kutatási és beruházási feladatok speciális követelményei miatt csak szűk szakmai körből volt lehetőség a tervezők és a kivitelezők kiválasztására, ezért a meghívásos közbeszerzési eljárást alkalmazták, illetve aszerint jártak el.

Bátaapáti község **Üveghuta térségében** (Tolna megye) elsősorban az Atomerőműben keletkező **kis- és közepes aktivitású radioaktív hulladék** végleges elhelyezésére tároló létrehozását tervezték. A telephely kiválasztásával kapcsolatos vizsgálatokat az OAB 1999. áprilisában megfelelőnek találta, és úgy határozott, hogy az engedélyezést megalapozó vizsgálatok megkezdéséhez az Országgyűlés előzetes elvi hozzájárulását meg kell kérni.

Az Országgyűlés Környezetvédelmi bizottsága májusban megtárgyalta a telephely kijelölését, azonban a meghívott szakértők egy része nem tartotta megalapozottnak a kutatási eredményeket, illetve felmerült a lakosság ellenvéleményének lehetősége is. Ezek hozzájárultak ahhoz, hogy az OAB elnöke átmenetileg felfüggesztette a kutatásokat, egyúttal nemzetközi szakértőcsoportot bízott meg a felvetett problémák tisztázására. A nemzetközi szakértőcsoport vizsgálata nem támasztotta alá a felvetett kifogásokat, ezért az OAB elnöke 2000. II. félévében engedélyezte a további kutatásokra vonatkozó pályázatok előkészítését. Az Alapból az üveghutai kutatásokra 1.184 M Ft-ot fordítottak. A megépítésre váró végleges hulladéktároló beruházása a kutatások felfüggesztése miatt lelassult. Az előkészítő munkálatok felgyorsítását indokolja, hogy a püspökszilágyi hulladék tároló üzemeltetési engedélye 2000. december 31-én lejár. (A Magyar Kormány az Európai Bizottságnak adott tájékoztatása szerint az üveghutai tároló 2002. évre készül el.)

Az RHK Kht. közép- és hosszútávú tervében foglalkozott a jelenlegi tároló kapacitásokkal (így a püspökszilágyi tárolóval is), felmérte a jövőben szükségessé váló kapacitások mértékét. Számba vette, hogy - a kiegészítő üzemanyag kazetták kivételével - a különböző aktivitású radioaktív hulladékok külföldön történő elhelyezésére befogadó ország hiányában, nincs lehetőség. Ugyanakkor nem foglalkoztak a tervezés során a Központi Fizikai Kutató Intézetben működő **kutató atomreaktorban** és a Budapesti Műszaki Egyetem **oktató atomreaktorában** képződő kiegészítő nukleáris üzemanyag kezelésével, illetve a létesítmények leszerelésével kapcsolatos feladatok finanszírozásával. Az ehhez szükséges forrást jogszabályi előírás szerint a költség felmerülésének éveiben, a központi költségvetésből kell biztosítani, ami nincs összhangban az OECD irányelveivel, mely szerint a társadalom és a környezet hatásos védelmének kötelezettsége az igénybevevő generációt kell hogy terhelje.

A **nagy aktivitású radioaktív hulladékok** végleges elhelyezésére szolgáló tároló létesítésére a szakemberek előzetesen **Boda község** területén - 1000 méter mélyen található - geológiai képződményt tekintették alkalmasnak. A kutatási területet a korábban működő urán bánya járata is érintette, így a kutatás folytatása akadályozta volna a bánya bezárását. A kutatási részjelentés szerint nem merült fel olyan körülmény, amely a tároló kialakítását lehetlenné tenné. Az OAB 1999. áprilisában megtárgyalta a kutatás folytatásáról szóló előterjesztést, a bizottság elnöke a bányamélységű kutatás folytatását elvetette, így az uránbánya bezárása tovább folytatódott. A kutatások leállításaig az Alapból erre a célra 226,9 M Ft-ot fordítottak. A források hasznosulása összefügg azzal az újabb szakértői véleménnyel, hogy a kutatások már a felszínen is folytathatók, ami várhatóan kevesebb ráfordítást fog igényelni.

A Paksi Atomerőmű kiegészítő üzemanyag kazettáit 1995-ig visszaszállították Oroszországba. Mivel 1992. végén már problémák merültek fel a visszaszállí-

tással kapcsolatban, az OAB úgy határozott, hogy meg kell oldani a kiégett kazetták átmeneti tárolását. A **KKÁT beruházását** az Atomerőmű kezdte meg, így elkészült és feltöltésre került a tároló I. ütemének 1. fázisa. Az Alap létrehozása után 1999-re elkészült a beruházás I. ütemének 2. fázisa - amelynek aktívált értéke 4.536,3 M Ft -, majd 2000-ben megkezdték a 3. fázis létesítésének az előkészítését.

Megállapításaink szerint az üveghutai és a bodai térségű kutatások, illetve a KKÁT I. ütem 2. és 3. fázisa beruházásának költségei között számolták el - a lakosság támogató véleményének elnyerését szolgáló - kommunikációs tevékenység költségét, ami nem felel meg a számvitelről szóló törvényben foglalt előírásoknak.

Az RHK Kht. működését az Alap finanszírozza. Az Alap és az RHK Kht. jelenlegi szabályozottsága lehetővé teszi a finanszírozott tevékenységek, az átadott pénzeszközök jogszerű felhasználását és ellenőrzését. **Éves beszámolójukat** - a vizsgált időszakban - független könyvvizsgálók **hitelesítő záradékkal látták el.** Az RHK Kht. - 89 fővel működik - Püspökszilágyon a kis- és közepes aktivitású radioaktív hulladéktároló működtetésére 252 M Ft-ot fordított, a felhasználás szabályszerű volt. A KKÁT működtetésére a korábbi tulajdonossal, a Paksi Atomerőmű Rt-vel kötöttek szerződést, az üzemelésre 411 M Ft-ot használtak fel. A szerződés összege alapvetően az infláció növekedésével arányosan növekedett, annak ellenére, hogy az üzemeltetési feladatok az új tároló modulok üzembe helyezésével megnöttek.

Az Európai Parlament és a Nyugat-Európai Nukleáris Hatóságok Szövetsége tárgyalta a közép- és kelet-európai országok nukleáris biztonságával kapcsolatos kérdéseket. Az elért magyar eredményekről megállapították: „Az összes kelet-európai ország közül **Magyarország áll legközelebb a nyugati szabványokhoz és gyakorlathoz.**” „A jövőbeni együttműködés potenciálisan leghasznosabb területe a kutatás, amelyben a magyarok **az Európai Unióval egy szinten állnak a gyakorlatukat és szakértelmüket tekintve.**”

Az ellenőrzés részletes megállapításainak hasznosítása mellett javasoljuk:

a Kormánynak:

- Intézkedjen a kis- és közepes aktivitású radioaktív hulladéktároló létesítését szolgáló előkészítő munkálatok felgyorsítására, és a kivitelezés megkezdésére.

az Országos Atomenergia Bizottság elnökének:

Kezdeményezze:

- az OECD irányelveivel összhangban a 240/1997. (XII. 18.) Korm. rendelet módosítását annak érdekében, hogy a költségvetési intézmények által üzemeltetett oktató és kutató atomreaktorokban keletkező kiégett üzemanyag

kazették végleges elhelyezését és a reaktorok lebontásának későbbi költségeit az üzemeltető generáció viselje;

- az 1996. évi CXVI. törvény 10. § (4) bekezdésének módosítását annak érdekében, hogy meghatározzák az információs társulásoknak adható támogatások felhasználási céljait, illetve jelöljék meg az ettől eltérő felhasználás esetén a támogatás visszavonásának lehetőségét;
- az 1996. évi CXVI. törvény módosítását annak érdekében, hogy határozzák meg - a radioaktív hulladék tárolók létesítésénél - az érintett lakosság vélemény-nyilvánításának módját, arányát.

az Országos Atomenergia Hivatal főigazgatójának:

- Szabályozza a KNPA-ból az önkormányzatoknak adott kommunikációs támogatások elszámolásának rendjét, részletezettségét annak érdekében, hogy az önkormányzatok a tényleges felhasználást tételesen, dokumentumokkal igazolják.
- Módosítsa az Alap számviteli politikájában a beruházások körében elszámolható járulékos kapcsolódó költségeket (a kommunikációs költségeket ne lehessen beruházásként aktiválni).

II. RÉSZLETES MEGÁLLAPÍTÁSOK

1. A KÖZPONTI NUKLEÁRIS PÉNZÜGYI ALAP MŰKÖDÉSI ÉS DÖNTÉSI MECHANIZMUSA

Az **atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. törvény** megalkotását - a törvény elfogadását ajánló előterjesztés szerint - az országban végbement gazdasági, társadalmi átalakulás, a közigazgatás változása, a nemzetközi kapcsolatok bővülése, az atomenergia alkalmazásának biztonságára vonatkozó új nemzetközi ajánlások és elvárások tették szükségessé. Az új törvény az 1980. évi I. törvényt váltotta fel.

Az atomenergia biztonságos alkalmazásának előfeltétele, hogy olyan hatósági, döntési rendszer működjön, amely a feladatok ellátásához szükséges felhatalmazással, szakértelemmel és pénzügyi forrásokkal rendelkezik, egyben független az atomenergia hasznosításában érdekelt, vagy ellenérdekelt szervektől (atomenergiáról szóló törvény 5. §-a). A törvény és a végrehajtási rendeletei az egyik legfontosabb nemzetközi elvárás jogi kereteit biztosították, vagyis azt hogy a nukleáris biztonságért felelős hatóság (OAH) független legyen a termelői, tulajdonosi, szolgáltatási érdekektől és az atomenergia alkalmazásában érintett államigazgatási szervektől. A NAÜ - melynek Magyarország is tagja - valamint az Európai Unió által végzett rendszeres felülvizsgálatok **korszerűnek és magas színvonalúnak minősítették** ezeket a **jogi szabályozásokat**.

Megállapították, hogy az atomenergiáról szóló törvény megteremti a kötelezettségek, pénzügyi alapok, engedélyezési eljárások, ellenőrzések, bírságok, illetve szankciók stb. alapvető jogszabályi kereteit. Megjegyezték, hogy viszonylag nagy azon minisztériumoknak és szervezeteknek a száma, amelyek a törvény által előírt különböző feladatokat végrehajtják. Ez bizonyos nehézséget okozhat a létesítmények engedélyezésének és ellenőrzésének koordinálásában, de úgy találták, hogy ezek kellő részletességgel vannak szabályozva, ezért azt korszerűnek és átfogónak tartották. Elégedettek voltak a meghatározott alapvető jogszabályi kerettel és az előírt engedélyezési folyamattal.

A Kormány feladata az atomenergia biztonságos alkalmazásának irányítása, felügyelete. A feladatok végrehajtásáról a Kormány az Országos Atomenergia Bizottság (OAB), az Országos Atomenergia Hivatal (OAH), valamint az érintett miniszterek útján gondoskodik.

Az OAB az atomenergia alkalmazása területén döntés-előkészítő, koordinatív, külön jogszabályban meghatározott ügyekben döntéshozó, valamint ellenőrző feladatokat ellátó bizottság. Tagjai elsősorban az atomenergia alkalmazása területén hatósági feladatokat ellátó minisztériumok, illetve a központi közigazgatási szervek vezető tisztségviselői, így a Belügyminisztérium, a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium, a Honvédelmi Minisztérium, a Gazdasági Minisztérium, a Közlekedési és Vízügyi Minisztérium, a Külügyminisztérium, az Oktatási Minisztérium, az Egészségügyi Minisztérium, a Pénzügyminisztérium, továbbá a Magyar Tudományos Akadémia, a Nemzetbiztonsági Hivatal, az Országos Atomenergia Hivatal tisztségviselői. A Bizottság titkársága az Országos Atomenergia Hivatal keretében működik.

Az **OAB** elnökét a Kormány tagjai közül a miniszterelnök nevezi ki, illetve menti fel, 1996-tól az ipari, illetve 1998-tól a gazdasági tárcát vezető miniszter tölti be az elnöki pozíciót (50/1996. (XII. 20.); 39/1998. (IX. 18.); 4/2000. (I. 21.) ME határozatok). Az OAB tevékenységét ügyrend alapján végzi, munkáját Szakbizottság segíti.

Az OAB elnöke az atomenergia hazai alkalmazásának biztonságáról - ideértve a radioaktív hulladéktároló létesítését előkészítő tevékenység megkezdését is - évente jelentést ad az Országgyűlésnek. A költségvetési előirányzat teljesítéséről negyedévenként számolnak be a Pénzügyminisztérium Költségvetéspolitikai Főosztályának, a beszámolókat minden esetben jóváhagyták.

Az **OAH** az atomenergia békés célú alkalmazása területén a Kormány irányításával működő, önálló feladattal és hatósági jogkörrel rendelkező központi közigazgatási szerv. Szervezete az atomenergia alkalmazásában elkülönül az érintett minisztérium - a Gazdasági Minisztérium - szervezetétől, azzal csak költségvetési kapcsolata van. A Kormány az OAH feletti felügyeletet az OAB elnökére bízta, a gazdasági miniszter a Hivatal felügyeleti jogkörét tárcafelelősségtől függetlenül gyakorolja.

Az atomenergiáról szóló törvény az **Alap feletti rendelkezési jogot az OAB elnöke - a gazdasági miniszter - jogkörébe utalta, kezelőjeként az OAH-t jelölte ki.** Az OAH-n belül önálló szervezeti egység - a Nukleáris Pénzügyi Alapot Kezelő Iroda (osztály) - az Alap kezelője. Az SZMSZ-ben 1998-1999. években nem határozták meg kellő részletezettséggel az Alappal kap-

csolatos teendőket, de a 2000. augusztusától az új SZMSZ már fontosságának megfelelően szabályozza ezeket.

A Kormány megbízta az OAH-t, hogy az Alappal kapcsolatos feladatok ellátására alapítsa meg a **Radioaktív Hulladékokat Kezelő Közhasznú Társaságot** (RHK Kht.) - 240/1997. (XII. 18.) Korm. rendelet -, egyben meghatározta az RHK Kht. és az OAH feladatait. A Kht. Alapító Okirata szerint egyszemélyes közhasznú társaság, 1998. június 2-ától működik, tervezéssel, beszámoló készítéssel, a hulladéktárolók létesítésével, a radioaktív hulladékok kezelésével és tárolásával összefüggő feladatokat végez.

A Kht. működteti a püspökszilágyi kis és közepes aktivitású radioaktív hulladék tárolót, illetve Pakson a Kiegészített Kazetták Átmeneti Tárolóját (KKÁT).

A Kht. belső szabályzatait folyamatosan készítették el, amely a 2000. augusztusában hatályba lépő új OAH SZMSZ-szel fejeződött be. Az Alap és az RHK Kht. szabályozottsága biztosítja az Alapból finanszírozott tevékenységek jogszerű felhasználását.

2. AZ ALAP BEVÉTELEI ÉS KIADÁSAI

2.1. Az Alap bevételei, a forrásokat meghatározó döntések

Az Alap **bevételeinek teljesítése 1998-2000. I. félév közötti időszakban 22.963,6 M Ft volt** (1/a-c táblázatok).

Az ellenőrzött időszakban a teljesítések meghaladták az eredeti előirányzatot: 1998-ban eredeti előirányzat 7.504,0 M Ft, teljesítés 7.773,8 M Ft, 1999-ben 9.245,1 M Ft, illetve 9.398,9 M Ft.

A bevételek a Paksi Atomerőmű Rt. (PA Rt.) befizetései, a költségvetésből származó kamatbevétel és a hulladéktárolót igénybe vevő engedélyesek befizetései voltak, ezek mértékét az éves költségvetési törvény határozza meg.

Az Atomerőmű Rt. befizetései jelentik az Alap forrásainak kb. 95%-át. A befizetések összegét nemzetközi módszer alapján, becsléssel számították ki. A számításokat évenként finomították, aktualizálták az elmúlt időszakban történt változások alapján. (Pl. A 2000. évi befizetés meghatározásánál figyelembe vették az 1999. évi döntések hatásait, azaz a hulladéktárolók létesítését megelőző kutatások felfüggesztését, az ÁFA visszaigénylés megszüntetését stb.) A PA Rt. befizetési terveit megtárgyalta az OAB Szakbizottsága.

A PA Rt. befizetései 1998. első félévében - jogszabály hiánya miatt - elmaradtak az időarányos befizetési kötelezettségtől. A 4/1998. (VII. 23.) GM rendelet - amely a villamos energia vásárlási árának megállapításáról szól - már meghatározta a nukleáris alap képzési díj havi befizetési kötelezettséget. Ezzel a költségvetési tervben előírt befizetések év végéig realizálódtak.

Hazánkban az atomenergia alkalmazásának egyik legjelentősebb területe a villamos energia termelés, melynek közel 40%-át a PA Rt. biztosítja. Az Atomerőmű az Alap javára történő befizetéseket költségei között számolja el, így az növeli a villamos energia fogyasztók által megfizetett árat. Ez is indokolja,

hogy az éves befizetési terveket - az atomenergiáról szóló törvény előírásai szerint - a Magyar Energia Hivatallal is véleményeztessék, amire rendszeresen sor került.

Az Rt. 1999-ben az 55/1996. (XII. 20.) IKIM rendeletet módosító 24/1998. (XII. 19.) GM rendelet alapján az Alapnak 9.164,9 M Ft-ot fizetett be, ami kilowattóránként kb. 0,6 Ft-tal emelte a villamos energia fogyasztói árát.

Az értékállóság biztosítása érdekében az atomenergiáról szóló törvény 64. §-a alapján a **központi költségvetés** minden évben - január 31-ig - az Alap előző évi átlagos állományára vetített, a jegybanki alapkamat előző évi átlagával számított összeget utalt a KNPA javára. 1998. évet érintően 1999-ben a költségvetési támogatás a tervezett 70 M Ft-ot jelentősen meghaladta, 227,9 M Ft volt (1999-re vonatkozóan 2000-ben 1.132,1 M Ft). Az emelkedést a növekvő befizetés, a kutatások felfüggesztésével összefüggő alacsonyabb fejlesztési kiadások indokolták. **A központi költségvetésből 2001-ben 1.957,6 M Ft, 2002-ben 2.549,5 M Ft bevételt terveztek, a 2001. és 2002. évi költségvetésről szóló 2000. évi CXXXIII. törvény azonban ezt az összeget nem biztosította.** (Az OGY-nek benyújtott és az ÁSZ által véleményezett költségvetési törvényjavaslat még tartalmazta a szóban forgó összegeket.)

Az **engedélyesek** a radioaktív hulladékok elhelyezésére a Püspökszilágyon lévő hulladék tárolót veszik igénybe.

A törvény szerint az engedélyesek (az atomenergia alkalmazói): az Alapba történő befizetéssel kötelesek biztosítani a radioaktív hulladékok végleges elhelyezésének, a kiégett üzemanyag átmeneti és végleges elhelyezésének, továbbá a nukleáris létesítmények leszerelésének (lebontásának) költségeit. Nukleáris létesítmények: atomerőmű, kutató- és oktató atomreaktor. Az engedélyesek közé tartozik a Paksi Atomerőmű Rt. is, bár Püspökszilágyba nem szállít hulladékot, azt üzemben belül tárolja.

A püspökszilágyi tárolóba hulladékot beszállító engedélyesek befizetési kötelezettségét - a hatósági díjakat - évenként a várható szállítási, tárolási költségek alapján állapították meg, azt miniszteri rendeletben szabályozták.

Elmaradtak a tervezettől az igénybevevő engedélyesek (pl. egészségügy) beszállításai, befizetései. 1998-ban 20,7 M Ft helyett 3,6 M Ft, 1999-ben 10,2 M Ft helyett 6,2 M Ft volt a bevétel, ami összefüggött a beszállításra kerülő mennyiség bizonytalan tervezésével.

Az **Alap kintlevősége** 1998-ban keletkezett, 4 M Ft volt, ami 2000. I. félév végén ugyancsak fennállt. Az OAH többször felszólította az Oktatási és az Egészségügyi Minisztériumot, hogy rendezzék a hátralékokat (1,5 M Ft, illetve 2,5 M Ft). A helyszíni vizsgálat befejezéséig azonban ez még nem történt meg, ezért OAH tárgyalásokat folytatott a hátralékok rendezésére. Az atomenergiáról szóló törvény, továbbá a 240/1997. (XII. 18.) Korm. rendelet a két tárca részére 1998-ban egyszeri befizetési kötelezettséget írt elő, ezt az összeget a tárcák költségvetésében azonban nem biztosították.

Az Alap **GFS egyenlege** - a bevételek és a kiadások különbözete - a további évek feladatainak finanszírozására felhasználható összeg. 1998-ban 3.832,7 M Ft, 1999-ben 5.768,0 M Ft volt, 2000-ben a tervek szerint 7.050,9 M Ft lesz.

2.2. Az Alap feladataival összefüggő kiadások teljesítése

Az Alap **kiadása 1998-2000. I. félév közötti időszakban 8.342,3 M Ft** - a módosított előirányzat 13.187,4 M Ft - volt, a tervezett 12.896,9 M Ft-tal szemben (2/a-c táblázatok).

Az Alap működésének kezdeti szakaszában a kiadások tervezésének megalapozottságát befolyásolta a tapasztalatok hiánya (pl. Kht. megalapítása, püspökszilágyi tároló átvétele, tulajdonviszonyok, az ÁFA visszaigénylés miatti bizonytalanságok stb.), a hulladéktárolók kutatási munkáinak felfüggesztése.

Az Alapnak nem volt az induláskor - 1998-ban - elfogadott munkaprogramja. Az I. félévi áthúzódó beruházási programokat a miniszter engedélyével valósították meg, többszöri módosítás után 1998. II. félévében fogadták el. A miniszter a következő évben - 1999. szeptember 30-án - hagyta jóvá a munkaprogramot, ennek alapján a kht. üzleti tervét ugyanezen év október végén engedélyezték.

A 240/1997. (XII. 18.) Korm. rendelet 2. § (1) bekezdés c) pontjában és a 10. §-ában elrendelte az Alapból finanszírozásra kerülő tevékenységek és a bevételi források **közép- és hosszú távú tervének elkészítését** - évenkénti felülvizsgálatát - ami először 2000 májusában készült el, ezt a Szakbizottság megtárgyalta és elfogadta. Az OAB elnökének 2000. júniusban nyújtották be elfogadásra, aki azt 2000. július 18-án jóváhagyta. Ebben felmérték és rögzítették a jelenlegi tároló kapacitásokat, meghatározták a jövőben szükségessé váló kapacitások mértékét, meghatározták a költségeket, illetve ezek alapján a befizetési kötelezettségre vonatkozó számításokat.

A hosszú távú tervek és a költségbeclés kialakítását - illetve azok alkalmazását, rendszeres felülvizsgálatát - az indokolja, hogy a jövőben felmerülő kiadásokra reális fedezetet biztosítson az Alap. Az RHK Kht. közép- és hosszú távú tervének elfogadása, alkalmazása, aktualizálása a következő években megalapozza a szakmai feladatok és a források tervezését.

Az RHK Kht. által elkészített közép- és hosszú távú terv nem foglalkozik a KFKI Kutató atomreaktorban és a BME oktató atomreaktorban képződő kiegészítő nukleáris üzemanyag kezelésével és e létesítmények leszerelésével kapcsolatos feladatok finanszírozásával, mivel ezek forrását a központi költségvetés biztosítja a költség felmerülésének éveiben. (240/1997. (XII. 18.) Korm. rendelet: 5. §; 7. §.) A költségvetési intézmények által üzemeltett nukleáris létesítményekben keletkezett nagy aktivitású hulladék és kiegészítő üzemanyag kazetták elhelyezéséhez szükséges tároló kapacitások forrásainak az igény felmerülésének idejére való halasztása nincs összhangban az OECD követelményeivel, amely szerint a társadalom és a környezet hatásvédelmének kötelezettsége az igénybe vevő generációt kell hogy terhelje.

2.2.1. **Radioaktív hulladékok, kiégett üzemanyagok tárolása, a beruházások végrehajtása**

Az OAH adatai szerint hazánkban 1240 munkahelyen 4975 munkahelyi egységben alkalmaznak radioaktív anyagot, valamint ionizáló sugárzást előállító berendezést. A különböző foglalkozási területeken **14.700 munkavállaló, illetve egyéni vállalkozó dolgozik rendszeres foglalkozási sugárterheléssel járó munkahelyen.**

2.2.1.1. **Az elhelyezésre váró radioaktív hulladékok és a rendelkezésre álló kapacitás összhangja**

Az atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. törvény 16. § (1) bekezdése előírja, hogy a nukleáris anyagokról, a radioaktív anyagokról és készítményekről - ideértve a radioaktív hulladékot is - **központi nyilvántartást kell vezetni.** A radioaktív anyagok és készítmények nyilvántartását a 25/1997. (VI. 18.) IKIM rendelet szabályozza. Hazánkban a központi nyilvántartást - az OAH megbízása alapján - az MTA Kémiai Kutatóközpont Izotóp- és Felületkémiai Intézete vezeti.

A nukleáris anyagok nyilvántartási rendszere az országban legálisan fellelhető nukleáris létesítményekre és nukleáris anyagokra terjed ki. A nyilvántartással szemben támasztott követelmény, hogy abból bármikor megállapítható legyen - időrendben, illetve a nyilvántartás vezetésére kötelezettek szerint - a radioaktív anyagok fajtái, készlete, felhasználása, beleértve a belföldön előállított, forgalmazott, az importált, az exportált, az egymásnak átadott radioaktív anyagokat, továbbá a radioaktív hulladékok átmeneti és végleges elhelyezésére szolgáló telepeken (hulladéktárolók) elhelyezett sugárforrások mennyiségét és aktivitását.

A nukleáris üzemanyag olyan nukleáris anyagokat tartalmaz, amelyek a radioaktív anyagok közül önfenntartó nukleáris láncreakcióra képesek, illetve amelyekből ilyen anyag előállítható, különösen ilyen az urán, a tórium és a plutónium.

Kiégett üzemanyag: atomreaktorban hasznosított nukleáris üzemanyag, amely - az atomreaktoron kívül - újrahasznosíthatósága miatt nem minősül radioaktív hulladéknak.

Radioaktív hulladék: további felhasználásra már nem kerülő olyan radioaktív anyag, amely ionizáló sugárzást bocsát ki, sugárvédelmi jellemzők alapján nem kezelhető közönséges hulladéknak. Három kategóriába sorolják aktivitásuk és élettartamuk szerint, lehetnek kis-, közepes- és nagyaktivitású hulladékok.

Püspökszilágy község területén (Pest megye) a radioaktív hulladékok tárolására 1976-tól üzemel egy tároló - 1998-tól a Kht. felügyeletével -, ahol **kis- és közepes aktivitású radioaktív szilárd hulladékot** helyeztek el. A tárolót a földfelszín közelében épített medencés, illetve csökutas kialakítással valósították meg.

Radioaktív hulladékok elhelyezésére az első igények az 1950-es évek végén jelentkezték. 1960-ra készült el a solymári kísérleti izotóp temető, amely a hulladék tárolására - a nem megfelelő hely kiválasztása, hiányos technológia, és kis kapacitása miatt - rövidesen alkalmatlanná vált.

Kis aktivitású radioaktív hulladékoknak minősülnek pl.: azok a ruhák, munkaeszközök, amelyeket sugárveszélyes munkahelyen használnak. Közepes aktivitású radioaktív hulladékoknak minősülnek pl.: azok a izotóp preparátumok, amelyeket orvosi gyakorlatban diagnosztikai, vagy terápiás céllal használnak.

A püspökszilágyi tároló kapacitása az üzembe helyezésekor 3540 m³ volt. A telep kapacitásának bővítésére a földrajzi és hidrogeológiai adottságok miatt csak korlátozottan volt lehetőség. Ezért az 1980-as évek végén a Paksi Atomerőmű Rt. hozzá közelebb - a nagyobb térfogat igényt kielégítő, biztonságos tárolást, illetve elhelyezés feltételeit biztosító - terület felkutatásába kezdett. Az Atomerőmű szakemberei az igényeket kielégítő helynek tekintették **Ófalu község** (Baranya megye) településének a környékét. A lakosság ellenállása miatt azonban a terv megvalósítása megbukott.

Ugyanebben az időben szüneteltetni kellett a **Püspökszilágyra** történő hulladékszállítását is, szintén a lakosság ellenállása, tiltakozása miatt. Ennek megszüntével 1992. és 1996. között a tárolóba további szilárd hulladékot szállítottak, kb. 2500 m³ atomerőműből származó hulladékot helyeztek el. Ezt követően 5030 m³-re bővítették a tároló kapacitását. A bővítéssel kapcsolatos eljárás során a Magyar Geológiai Szolgálat (MGSZ) szakhatósági véleményében megkérdőjelezte a telephely alkalmasságát, ezért a **telephely bővítésére csak 2000. december 31-ig adták ki az üzemeltetési engedélyt.**

A kibővített tárolónak - a hulladékok elhelyezése miatt - a helyszíni vizsgálat befejezésekor 140 m³ szabad kapacitása volt. Figyelembe véve az évi beszállítások nagyságát - 15-20 m³/év - valamint a rövidesen lejáró üzemelési engedély határidejét **sürgősen megoldásra váró feladat** az ország kis- és közepes radioaktív hulladék elhelyezését biztosító **új telephely felkutatása és létesítése.**

A **Paksi Atomerőmű** normál üzemeltetése **során is keletkezik kis- és közepes aktivitású radioaktív hulladék**, amelyet az erőműben dolgoznak fel, illetve átmenetileg tárolnak, végleges elhelyezésük azonban nincs megoldva. Az erőműben évente 210 m³ szilárd hulladék és 250 m³ folyékony hulladék keletkezik.

A **nagy aktivitású radioaktív hulladékokat** a Paksi Atomerőmű területén átmeneti jelleggel csőkutakban tárolják.

Nagy aktivitású radioaktív hulladékok pl.: a reaktorban elhasznált ún. szabályozó rudak, amelyek a reaktorban lejátszódó láncreakció intenzitását szabályozzák.

A rendelkezésre álló átmeneti tároló kapacitás elegendő az atomerőmű élettartama alatt keletkező nagyaktivitású hulladék elhelyezésére. Évente 2,5 m³ nagyaktivitású hulladék keletkezik, a tároló kapacitása 222 m³, az erőmű üzemideje alatt normál üzemelés mellett 100 m³ a várható összes hulladék. (Az Atomerőmű tervezett üzemeltetési ideje - felújítás nélkül 2014-2018. évekig lehetséges.)

A paksi Atomerőműben keletkeznek a **kiégett üzemanyag kazetták**. Ezeket az Atomerőmű mellett lévő Kiégett Kazetták Átmeneti Tárolójában (KKÁT) helyezték el. A kazetták száma és elhelyezési igénye nagy pontossággal prog-

nosztizálható az erőmű üzemeltetési rendjéből. A tároló létesítésénél fontos szempont volt, hogy a kapacitása modulszerűen bővíthető legyen - mindig álljon elegendő tárolótér rendelkezésre - de ne kényszerüljenek egyszerre az egész atomerőmű élettartama alatt keletkező kazetták befogadásához szükséges tárolótér megépítésére.

2.2.1.2. Beruházásokra fordított források hasznosulása

Az atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. törvény 40. §-a szerint: „A radioaktív hulladék végleges elhelyezésével, valamint a kiégett üzemanyag átmeneti tárolásával és végleges elhelyezésével, továbbá a nukleáris létesítmény leszerelésével összefüggő feladatok megoldása országos érdek.”

A **különböző aktivitású radioaktív hulladék tárolók** megvalósítása előtt feltétlenül figyelembe kell venni, hogy a kiégett üzemanyag kazetták kivételével nincs lehetőség - befogadó ország híján - a radioaktív hulladékok **külföldön történő elhelyezésére**, ezt minden országnak **saját határain belül kell megoldania**.

Az Alap létrehozása előtt az atomerőművi kis- és közepes aktivitású radioaktív hulladéktárolók végleges üveghutai telephelyű, illetve a nagy aktivitású hulladék, és a kiégett üzemanyag végleges tárolójának létesítését megelőző tervezést és kivitelezést megalapozó kutatások - az Atomerőmű megbízásából - már 1997-ben folytak, hasonlóan mint a paksi KKÁT beruházás I. ütem 2. fázisa kivitelezésénél.

Az üveghutai telephely kiválasztása 1993. évben az egész ország területének vizsgálatával indult, ez alapján 1995. évben a kutatási tevékenységet először 6, majd 1996. évben már csak 2 helyszínre (Udvari és Üveghuta) szűkítették, figyelemmel a kutatási költségekhez rendelkezésre álló források célszerű felhasználására.

Az RHK Kht. létesítésével 1998. június 2-ától a beruházások felügyelete, felelősége és részbeni - a Paksi Atomerőmű Rt. és a magyar állam között megosztott - tulajdona jogilag különvált a PA Rt-től.

Tekintettel a kutatási és beruházási feladatok speciális igényére - a maximális biztonságot garantáló minőségi követelményekre, a kutatási feladatokra való felkészültségre, jogosultságra a lehetséges kivitelezők kiválasztása nagyon szűk körből volt lehetséges - ezért a kivitelezésekre a meghívásos közbeszerzési eljárás előírásait alkalmazták, illetve aszerint jártak el.

A **kis- és közepes aktivitású radioaktív hulladékok üveghutai végleges elhelyezésével** kapcsolatos kutatásokról szóló jelentést **1999. januárjában** több tudományos fórumon megtárgyalták, **szakmai körben kifogást nem emeltek**.

Az OAB Szakbizottság 1999. februári ülésén az elnök tájékoztatást adott arról, hogy „a vizsgálatban eddig részt nem vett egyes szakértők az elvégzett vizsgálatokat a döntések meghozásához nem tartják elegendőnek”. A Szakbizottság úgy határozott, hogy a javasolt szakértői vizsgálatokat el kell végezni, majd ezek eredménye alapján a szakértői egyeztetéseket le kell folytatni.

Bátaapáti község Üveghuta térségében (Tolna megye) **a telephely kiválasztásával kapcsolatos vizsgálatokat, egyeztetéseket az OAB 1999. áprilisi ülésén megfelelőnek találta**, s úgy határozott, hogy az engedélyeztetést megalapozó vizsgálatok megkezdéséhez meg kell kérni az Országgyűlés előzetes elvi hozzájárulását. Az **Országgyűlés Környezetvédelmi bizottsága 1999. májusában megtárgyalta** a végleges tároló telephelyének kijelölését. Az ülésen a meghívott szakértők egy része (pl. Eötvös Lóránd Tudományegyetem, MTA Földrengésjelző Observatóriuma) nem tartotta kellően megalapozottnak az addigi kutatási eredményeket. Baranya megye egyik képviselője pedig jelezte, hogy a lakossági hozzájárulás is kétséges.

A felmerült ellenvélemények is hozzájárultak ahhoz, hogy **az OAB elnöke** (a gazdasági miniszter) az OAB javaslatát felülvizsgálta és átmenetileg **felfüggesztette a további kutatásokat**. Az OAH főigazgatója - a későbbi döntések megalapozásához - a Nemzetközi Atomenergia Ügynökségtől szakértői vizsgálatot kért, az RHK Kht. pedig kikérte a Magyar Geológiai Szolgálat Dél-dunántúli Területi Hivatalának, mint illetékes hatóságnak az állásfoglalását.

A NAÜ magyar felkérésre öt főből álló nemzetközi szakértői csoportot hívott össze, hogy a Hulladékkezelő Értékesítési és Műszaki Felülvizsgálati Program (WATRAP) keretén belül felülvizsgálja a kis- és közepes aktivitású radioaktív hulladékok elhelyezésére szolgáló tároló létrehozása érdekében végzett tevékenységet. A felülvizsgálati jelentés szerint „... az üveghutai telephely kiválasztása ésszerűnek tűnik, kellően figyelembe vették Magyarország geológiai szempontjait. Az üveghutai telephely potenciálisan alkalmasnak tűnik arra, hogy ott biztonságos tároló épüljön az atomerőmű üzemeltetéséből és végső leszereléséből származó kis- és közepes aktivitású radioaktív hulladékok elhelyezésére. Mindazonáltal a telephely jellemzését és a tároló tervezését folytatni kell.”

A kutatási munkálatokat felfüggesztő döntést - a szakértők egy részének ellenvéleményét - a nemzetközi szakértői csoport vizsgálata nem igazolta vissza. Az addigi kutatási ráfordítások hasznosulása és a megépítésre váró hulladék tároló üzembehelyezése ugyan késedelmet szenvedett, de a munkálatok folytatásakor - a nemzetközi tudományos állásfoglalás elősegítheti a nagyobb hazai egyetértés kialakítását. A további kutatásra vonatkozó pályázatok előkészítésére már 2000. II. félévében sor kerül.

A **KNPA-ból** 1998. január 1. és 2000. június 30. közötti időszakban **1.184 M Ft-ot fordítottak az üveghután folyó kutatásokra** (1998. évben 606,8 M Ft, 1999. évben 465,8 M Ft, 2000. I. félévben 111,4 M Ft). A ráfordítások között szerepelt egy Kft-nek történő kifizetés is - 1998. évben 41,2 M Ft, 1999. évben 91,9 M Ft - amely a lakosság megnyerésére szolgáló kommunikációs tevékenységek költségeit fedezte. A Számviteli törvény 35. §-a szerint a tárgyi eszközök, illetve beruházások aktivált értékei között csak a beruházáshoz közvetlenül kapcsolódó költségek számolhatók el, ezért ez az eljárás nem felel meg a törvényben foglaltaknak. (A kutatási költségeket az ellenőrzés időszakában még nem aktiválták.)

A nagy aktivitású radioaktív hulladékok végleges elhelyezésére szolgáló tároló létesítésére az előzetes vizsgálatok alapján alkalmasnak ígérkezett a **Boda község térségében** található aleurolit geológiai formáció, a föld felszín alatt 1000 m mélységben, amit egy korábban működő uránbánya

járata is érintett. A kutatások 1995-től folytak - egy kanadai cég részvételével - a Mecsekérc Környezetvédelmi Rt. irányításával, a korábban működő uránbánya infrastruktúrájának felhasználásával. A **kutatási fázis zárójelentése szerint - 1998. év végén - nem merült fel olyan körülmény**, amely a nagy aktivitású és hosszú élettartamú radioaktív hulladékok **végleges elhelyezését szolgáló létesítmény kialakítását lehetetlenné teszi**.

A vizsgálati eredmények alapján előterjesztés készült az OAB részére, javaslatot tettek egy föld alatti kutatóbázis létesítésére és a kutatás folytatására. Az OAB **1999. áprilisi ülésén** megtárgyalta az előterjesztést. A bizottság elnöke (a gazdasági miniszter) az abban foglalt **javaslatokat** - amely a bányamélységű kutatás folytatására vonatkozott - **elvetette, így az uránbánya tervezett bezárása tovább folytatódott**. A Boda környéki kutatásokra 1998-1999-ben **az Alapból 226,9 M Ft-ot fizettek ki**, ebből 7,2 M Ft-ot a Ny-Mecsek Társadalmi Információs Társaságnak. Ez utóbbi kifizetés - az Üveghuta térségéhez kapcsolódó kifizetésekkel megegyezően - nem felel meg a Számviteli törvényben foglaltaknak (Szt. 35. §).

A mélységi kutatások folytatásának elvetése **az addigi kutatásokra fordított források hasznosulását későbbi időre halasztotta**. Szakértők szerint a kutatások felszínről is folytathatóak, így **a további kutatások várhatóan kisebb költséggel valósíthatóak meg**. A nagy aktivitású radioaktív hulladékok és a kiégett üzemanyag kazetták végleges tárolójának kialakítása nem olyan sürgető rövidtávú feladat - a megoldott átmeneti tárolási lehetőségek miatt - mint a kis- és közepes aktivitású tároló megépítése.

A Paksi Atomerőműben keletkezett 2331 db kiégett üzemanyag kazettát 1989-1998. között visszazállították Oroszországba. Mivel a visszazállítás 1992-ben nehézségekbe ütközött, az OAB arról döntött, hogy a KKÁT létesítésével összefüggő konkrét előkészületeket meg kell kezdeni, így a Paksi Atomerőmű Rt. beruházásában 1997-ben megvalósult az I. ütem 1. fázis.

A KKÁT beruházása 1998. évben **folytatódott**. 1998-2000. között a tároló **I. ütem 2. fázisa készült el**. A kiviteli terveket már korábban, a PA Rt. megbízásából elkészítették. A létesítmény főtervezője angol cég volt. A kivitelezői megbízást a PA Rt. adta, később az RHK Kht. megalakulásával a megbízói megrendelői jogokat a Kht vette át. A kivitelezés műszaki ellenőri tevékenységét 1998. szeptemberétől a PA Rt. látta el.

A beruházás a tervek szerint valósult meg 1999. év végén a tárolóban 1347 db kazetta volt. A beruházás aktivált értéke 4.536,3 M Ft. (1998. évben 2.475,8 M Ft-ot, 1999. évben 1.792,5 M Ft-ot 2000-ben 268 M Ft-ot használtak fel.)

Az elkészült tároló - I. ütem 2. fázis - folytatása a korábban elkészült I. ütem 1. fázisának. Ez utóbbi a PA Rt. beruházása volt, illetve annak eszköznyilvántartásában szerepel. A tulajdonjogi rendezést az RHK Kht. és a PA Rt. között 2002. évben tervezik lebonyolítani.

A tulajdonjogi rendezés módja: a Paksi Atomerőmű Rt-nek az Alapba olyan mértékű befizetést kell teljesíteni, amelyből az állam 2002. évben megvásárolja az Rt-től az I. ütem 1. fázisát.

A tároló építésének folytatásáról már 2000. februárban döntés született. Ezért az I. ütem 3. fázisa kivitelezésének előkészítését megkezdték. A beruházásokhoz kapcsolódik a KKÁT bővítése során a paksi és a környező önkormányzatok beleegezését elősegítő 400 M Ft + 100 M Ft ÁFA ún. kommunikációs költség aktiválásának elszámolása, amely az I. ütem 2. fázisára vonatkozik.

A KKÁT I. ütem 3. fázisának beruházásához - a PA Rt. jelzése alapján - szükséges volt a lakosság hozzájárulása. Ennek megszerzéséhez a kommunikációs feladatok elvégzésére a beruházás 10%-ának összegében a PA Rt-vel kötött szerződést az RHK Kht. A PA Rt. a környező, érdekelt önkormányzatokkal alvállalkozói szerződést kötött a tájékoztatási feladatok elvégzésére. Az elszámolás a szerződésnek megfelelően történt, a számla mellékletében, a teljesítés igazolásában felsorolták az egyes elvégzett feladatokat és a költségráfordítást, de a kifizetést igazoló dokumentumokat nem mellékeltek. Az utolsó számlához, teljesítésigazoláshoz csatolták az érintett önkormányzatok polgármestereinek nyilatkozatát a beruházás tudomásul vételéről.

A lakossági hozzájárulás, elfogadtatás szükségszerű - ami véleményünkkel is megegyezik -, azonban indokolt az elszámolás részletesebb, számlákkal alátámasztott dokumentálása, ellenőrzése.

Az 500 M Ft az aktivált beruházás része volt, azonban csak a beruházáshoz közvetlenül kapcsolódó költségek aktiválhatók (Szt. 35. §), ezért véleményünk szerint ez nem aktiválható költség.

A Magyar Köztársaság Kormánya 1996-ban **az Európai Bizottság kérdőívére adott válaszában** (8. fejezet Energia) az atomerőmű lebontásakor keletkező nagyaktivitású hulladékok és a kiegészítő nukleáris üzemanyag elhelyezésére szolgáló létesítmény becsülhető megvalósítási időpontját 2040-re, míg a kis- és közepes aktivitású **radioaktív hulladékok tárolójának üzembe helyezését** - optimális esetben - **2002-re jelölte meg**. A kutatási munkák jelenlegi állása miatt kétséges, hogy - a Bizottságnak adott tájékoztatásnak megfelelően - a tároló 2002. évre elkészül.

2.2.1.3. A vagyon alakulása, változása, nyilvántartása

1999-ben a 67/1997. (XII. 18.) IKIM rendeletet módosító 40/1999. (VII. 16.) GM rendelet deklarálta, hogy az Alapból létrehozott, vásárolt vagyontárgyak kincstári tulajdont képeznek.

Az Alap mérlegében 1998-ban a beruházások értéke 1.191,1 M Ft, a befektetett pénzügyi eszköz 35 M Ft, mint a Kht-nak átadott alapítói vagyon szerepelt (az 1992. évi XXXVIII. tv. /Áht./ 109/B. § c) és e) pontjaira tekintettel), ami kincstári vagyont képez.

Az Alap mérlegében 1999-ben szerepelt a Püspökszilágyi Radioaktív Hulladék Feldolgozó és Tároló 31,9 M Ft könyv szerinti értékén, amit a Fővárosi Önkormányzattól 1999. VI. hóban térítésmentesen (ajándékozás címén) vettek át, a befejezetlen beruházások állománya nem változott.

Az Alapból 1998. második félévétől - az RHK Kht. alapítása óta - a KKAT I. ütem 2. fázisának 4.536,3 M Ft összegű beruházása fejeződött be, amit 2000. áprilisában aktiváltak, ez kincstári vagyont képez.

Az Alap mérlegében szereplő vagyon nyilvántartása szabályszerű, megfelel a számviteli törvény és a 183/1996. (XII. 11.) Korm. rendelet kincstári vagyon kezeléséről, nyilvántartásáról szóló előírásnak. A számviteli politikában szabályozott az eszközök nyilvántartása, leltározása.

A végleges hulladéktárolók kutatási beruházásaihoz kapcsolódóan kifogásolta az Alap könyvvizsgálója, hogy a beruházási szállítókkal kötött szerződések nem rendezik a megbízási díj terhére vásárolt, létesített különféle eszközök későbbi tulajdonjogát. Jelenleg a befejezetlen beruházások között szerepel 1,6 M Ft értékű műszer-eszköz. Ezek nyilvántartását, tulajdonjogát, esetleges selejtezését - az ellenőrzés véleményével megegyezően - az aktiváláskor rendezni kell.

2.2.2. Az Alapból átadott pénzeszközök felhasználása

Az Alapból finanszírozták az RHK Kht. működését - ezzel együtt a tárolók működtetését - az önkormányzatok kommunikációs tevékenységét, illetve hozzájárultak az Alapkezelő (OAH) működéséhez. **Ezekre a feladatokra 1998-2000. I. félév között 2.071 M Ft-ot fordítottak.**

2.2.2.1. A Radioaktív Hulladékokat Kezelő Közhasznú Társaság működése

Az RHK Kht. **működésére** a vizsgált időszakban **1.751,2 M Ft-ot használtak fel.** Tevékenysége magában foglalja a püspökszilágyi hulladéktároló működtetését, a paksi KKÁT működtetését - amit őrzéssel együtt az Atomerőmű végez, vállalkozási szerződés alapján - illetve a beruházások lebonyolítását.

A Kht. jelenleg három telephelyen - Paks, Budaörs, Püspökszilágyi - működik, 89 fővel. Ebből 26 fő szellemi, 48 fő fizikai besorolású, 15 fő állományon kívüli.

Az 1998. évi költségvetési előirányzatok tervezésekor a Kht. még nem működött, így nem volt tapasztalat a működéshez szükséges kiadásokról. Ez indokolta, hogy az OAH alábecsülte a Kht. működési kiadásait, ezért a tervezett 65 M Ft-ot a Kht. által visszaigényelt ÁFA-ból egészítették ki 171,2 M Ft-tal, amiből a Kht. ügyvezetésének, felügyelő bizottságának, könyvvizsgálójának díjazását és a bérleti díjak tervezettnél magasabb összegét fedezték.

Az RHK Kht. működési kiadásait 1999. óta - az éves költségvetési törvények - elkülönítetten tartalmazzák, elválasztva a Kht. működési, illetve a KKÁT üzemeltetési kiadásait. A tervezett összegeket az OAB Szakbizottsága, a rendelkező miniszter, a Kht. Felügyelő Bizottsága, az OAH megvitatja, illetve jóváhagyja.

Az Alap pénzforgalmi, a Kht. üzemgazdasági kettős könyvvezetésre kötelezett. Az eltérő könyvvezetésből adódó eltéréseket a finanszírozásra és az elszámoltatásra is kiterjedően az Alapkezelő és az RHK Kht. között 1998. július 1-jével megkötött vállalkozási és szolgáltatási szerződésben, illetve 2000. március 1-jétől az ezt felváltó Támogatási keretszerződésben részletesen szabályozták.

Az Alapkezelő az RHK Kht-val a Kht. alapító okiratában **alaptevékenységként szereplő közhasznúsági** tevékenységre 1998. július 1-jén **vállalkozási és szolgáltatási szerződést kötött.** Ez is hozzájárult ahhoz, hogy a Kht. 1998. évben még visszaigényelte a felhalmozási és működési kiadások után az

általános forgalmi adót, amit később - a vagyon kincstári tulajdonjogának rendezése után - **vissza kellett fizetnie a költségvetésbe.**

Az Alapkezelő OAH az ÁFA visszaigénylésével kapcsolatban állásfoglalást kért a PM illetékes főosztályától. Többszöri egyeztetés, levélváltás után 1999. novemberében az Alapító határozatában utasította a Kht-t a korábban felvett ÁFA visszafizetése miatt önrevízióra. Az APEH is vizsgálatot végzett, megállapította, hogy a 40/1999. (VII. 16.) GM rendelet megjelenéséig - amely arról döntött, hogy a Kht. eszközei a kincstári vagyon részét képezik - a Kht. jogszerűen igényelte vissza a beruházások után az előzetesen felszámított ÁFÁ-t.

A jogszabáymódosítás és az adóellenőrzés után 819,6 M Ft-ot visszafizettek az APEH részére. (1999. novembertől a Kht. a beruházások után már nem igényelt vissza ÁFÁ-t.)

Megítélésünk szerint a szolgáltatások ÁFÁ-ját sem igényelheti vissza a Kht., mivel az Alapból nyújtott támogatás nem egy konkrét szolgáltatás „ellenértéke”, hanem „intézményfinanszírozás”, azaz a működéshez kapcsolódó jellegű. (A helyszíni vizsgálat befejezése után az alapkezelő állásfoglalást kérő levelére az APEH megerősítette, hogy a Kht. részére az Alapból intézményfinanszírozás címén utalt összeg - pl. nukleáris hulladék elhelyezésére - nem hoz létre ÁFA kötelezettséget.)

A Kormány 2414/1997. (XII. 17.) határozatában rendelkezett arról, hogy az ÁNTSZ Fővárosi Intézete kezelésében levő Püspökszilágy telephellyel működő Radioaktív Hulladék Feldolgozó és Tároló az RHK Kht. megalapításával a Kht. kezelésébe kerüljön. A határozat szerint a közhasznú társaság kezelésében lévő ingatlanvagyonon felül az **alapításhoz szükséges alaptőkét (35 M Ft-ot) az Alapból kellett biztosítani.**

A **KKÁT üzemeltetésére szóló** szerződést a Paksi Atomerőművel 1999-től évente megkötik. A **szerződés összege 1999-ben 206,2 M Ft, 2000-re 205,0 M Ft** (ÁFÁ-val) volt. A 2000. évi szerződés már nem tartalmazza a 15 M Ft-os őrzésvédelemmel kapcsolatos költségeket (erre külön szerződést kötöttek). A szerződés összege alapvetően az infláció növekedésével arányosan emelkedett annak ellenére, hogy az üzemeltetési feladatok növekedtek az új tároló modulok üzembe helyezésével.

A KKÁT beruházásának bonyolítására, műszaki ellenőrzésére a megkötött szerződés összege: ugyancsak az Atomerőművel 1999-ben 79 M Ft, 2000-ben 35 M Ft volt. A szerződéskötések a Közbeszerzési törvény előírásai szerint történtek.

2.2.2.2. Az önkormányzatoknak átadott pénzeszközök felhasználása

A Paksi Atomerőmű működése nehezen nélkülözhető az ország elektromosáram ellátásában. A zavartalan működés egyik fontos feltétele, hogy az atomerőműből a kiégett üzemanyag kazettákat és a keletkezett különböző aktivitású radioaktív hulladékokat átmeneti tárolás után elszállítsák. A felhalmozódó hulladék, vagy a kiégett üzemanyag gátolja a folyamatos működést. Az atomerőműben keletkezett kis- és közepes aktivitású hulladékok elhelyezését biztosító tároló beruházásával, illetve a meglévő hulladék tárolóba

történő szállításával összefüggésben **gondot jelentett a lakosság ellenállása.**

A Paksi Atomerőmű szakemberei - értékelve a helyzetet - arra a következtetésre jutottak, hogy a lakosság együttműködése hosszú távon csak akkor érhető el, ha az atomerőmű és a radioaktív hulladék tárolók (meglévők és a jövőben kivitelezésre kerülő) környékén élő lakosság szakmailag helyes, igénye szerinti részletes információkat kap a működő és tervezett létesítményekről. **Az információ biztosításán túl méltányos anyagi források rendelkezésre bocsátását is indokoltak találták** azért, hogy mérési, adatszolgáltatási, és információs infrastruktúrát létesítsenek és üzemeltethessenek az érintett települések önkormányzatai. Az eredményes együttműködés érdekében az Atomerőmű által juttatott támogatás a célok megvalósítása mellett lehetőséget biztosított az önkormányzatoknak olyan fejlesztések megvalósítására is, amelyek haszna a lakosság hangulatát kedvezően befolyásolja.

Az atomenergiáról szóló törvény alapelvei között szerepel (4. § (11)), hogy az atomenergia alkalmazásával összefüggő alapvető tudományos, technikai és egyéb ismereteket oktatni, az állampolgárokkal rendszeresen ismertetni kell.

A törvény 10. § (4) bekezdése szerint az atomerőmű, valamint a radioaktív hulladéktároló engedélyese a létesítmény környezetében lévő **települések lakosságának rendszeres tájékoztatása érdekében elősegíti** társadalmi, ellenőrzési és információs **társulás létrehozását**, annak tevékenységéhez **támogatást adhat**. A törvény nem határozza meg, milyen feladatokra, célokra fordítható a támogatás összege, illetve azt sem, hogy az ettől eltérő felhasználás esetén a támogatást hogyan lehet visszavonni, illetve azt, hogy a támogatást nyújtónak milyen ellenőrzési kötelezettsége van. Ezért az önkormányzatoknál a források felhasználása igen eltérő volt. A törvény nem tér ki arra sem, hogy a radioaktív hulladék tárolók létesítésénél milyen legyen a lakosság véleménynyilvánításának módja (pl. szavazás), illetve milyen nagyságrend szükséges a beruházás elfogadásához.

Az **Alap finanszírozza** - létrehozása óta - a törvényben **meghatározott célokat**. Az önkormányzatoknak nyújtott **támogatások fő célja a lakosság információ igényének kielégítésén túl a megfelelő együttműködésre kész közállapot kialakítása.**

Az országban **négy információs társulást hoztak létre**. **Paks és Püspökszilágy** térségében a **működő létesítményekhez** (atomerőmű és kiégett kazetta tároló, illetve radioaktív hulladéktároló), **Boda és Bátaapáti** térségében a **tervezett hulladéktárolókhöz kapcsolódóan**. Az információs társulások **támogatására tervezett összegeket az RHK Kht.** az Alap évi költségvetésében megtervezte és az eljárási rendnek megfelelően az **OAB elnökével jóváhagyatta**. Az RHK Kht. az információs társulásokban részt vevő önkormányzatokkal megállapodott a támogatás felosztásáról.

A **támogatás megállapításakor** figyelembe vették a település és a radioaktív anyagot tartalmazó létesítmény közötti távolságot, a település lakosainak számát, valamint speciális települési problémákat, de feltétlenül fontosnak tar-

tották, hogy társuláson belül **konszenzus jöjjön létre a részt vevő önkormányzatok között.**

Az alapelvektől eltérő felosztást alkalmaztak **Boda község** térségében, mivel a kutatási eredmények még nem teszik lehetővé annak megítélését, hogy hol kerül sor a jövőben kialakításra kerülő nagy aktivitású tároló létesítésére, ezért a várható hatásterületen a részt vevő önkormányzatok **egyforma támogatásban részesültek.**

A mélységi kutatások leállítása és a felszíni kutatások újra indítása csak hosszabb távon ad olyan eredményt, amelynek felhasználásával a tervezett tároló kivitelezhető. Addig az RHK Kht. fontosnak tartja a helyi lakossággal a meglévő kommunikációs kapcsolatok fenntartását, ezért a térség önkormányzatainak a támogatást továbbra is folytatja.

Azok az önkormányzatok, amelyek nem csatlakoztak a társadalmi ellenőrzési és információs társuláshoz - mivel nem értettek egyet a hulladéktároló építésének előkészítését szolgáló kutatásokkal, illetve később a tároló megépítésével - az Alapból pénzbeli támogatásban nem részesültek. Így került a támogatott körön kívülre Bábaapáti térségében Ófalu és Véménd.

Ófalu önkormányzata annak adott hangot, hogy a hulladékok végleges elhelyezésével kapcsolatos kutatásokat több térségben kellett volna folytatni.

Véménd önkormányzata 2000. október hónapban úgy határozott, hogy belép a társulásba, mivel nem ellenzi a térségben folyó kutatási munkálatokat. Az önkormányzat 2000. évre 6 M Ft támogatásban részesült, amelyet - a polgármestertől kapott tájékoztatás szerint - a település közösségi házának korszerűsítésére fogják felhasználni.

A RHK Kht. az információs társulásokban résztvevő önkormányzatok képviselői és vezetői részére tanulmányutakat szervezett annak érdekében, hogy megismertesse a biztonságosnak és korszerűnek tartott radioaktív hulladéktárolók létesítésének és üzemeltetésének problémáit. (Így került sor pl. finnországi utazásra, ahol több száz méter mélyen helyezik el a radioaktív hulladékot.) Az utazási költséget az önkormányzatok a kapott támogatásból finanszírozták.

A Paksi Atomerőmű Rt. körzetébe 12 önkormányzat 1998. évben 41,2 M Ft, 1999. évben 500 M Ft, 2000. I. félévében 44,3 M Ft; **Püspökszilágy térségében 3 önkormányzat** 1998. évben 16 M Ft, 1999. évben 31,3 M Ft, 2000. I. félévében 22,4 M Ft; **Boda térségében 6 önkormányzat** 1999. évben 20 M Ft, 2000. I. félévében 22,4 M Ft; **Bábaapáti körzetében 7 önkormányzat** 1998. évben 39 M Ft, 1999. évben 47 M Ft, 2000. I. félévében 40,6 M Ft támogatásban részesült.

Az Alapból 1999-ben Paks 200 M Ft-ot, Kalocsa 35,1 M Ft-ot, Püspökszilágy 12,6 M Ft-ot, Gerjen 5,3 M Ft-ot kapott. Ugyanezen önkormányzatoknak 1999-ben a teljesített éves költségvetési bevétele Pakson 4.096,1 M Ft, Kalocsán 4.600 M Ft, Püspökszilágyon 47,8 M Ft, Gerjenen 87,7 M Ft volt, így - elsősorban a kisebb településeknél - jelentős volt a pénzbeli támogatás.

A felosztás véglegesítése után az RHK Kht. **az önkormányzatokkal szerződést kötött a vissza nem térítendő támogatások felhasználásáról.** Ezekben a szerződésekben az önkormányzatok, mint megbízottak kötelezettséget vállaltak arra, hogy a település területén folyó tárolási, vagy kutató munkálatokkal kapcsolatosan minden rendelkezésükre álló eszközzel tájékoztatják a lakosságot azért, hogy a pontos információk birtokában reálisan meg lehessen ítélni a tároló létesítését vagy üzemelését. A szerződés külön kitér arra, hogy az önkormányzat figyelemmel kíséri a lakosság véleményének, hangulatának alakulását, gyűjti a jellemző észrevételeket, fenntartásokat, kérdéseket. A lényeges változásokról és azok valószínűsíthető okairól a megbízót (RHK Kht-t) tájékoztatják.

A szerződés szerint a pénzbeli támogatás felhasználásának bizonyítéka a teljesítés igazolása, amit be kell nyújtania az RHK Kht-nak. Megállapításaink szerint a teljesítés igazolásáról szóló szöveges tájékoztatások a szerződésben foglalt információs tevékenységet mutatják be. **A szöveges tájékoztatás mellett tételes, számlákkal dokumentált elszámolások nem voltak.** Ezért célszerű, hogy az RHK Kht. az önkormányzatokkal megkötött szerződésben rögzítse - a kifizetés teljesítésének feltételeként - a tényleges felhasználás elszámolásának módját.

Az RHK Kht. szakemberei rendszeresen figyelemmel kísérik (közvélemény kutatásokat végeztenek), az érdekelt települések lakossági hangulatának alakulását a létesítésre kerülő, illetve üzemelő tárolókkal kapcsolatosan. Az OAH áttekinti a szöveges tájékoztatást, és csak ezt követően járul hozzá az önkormányzatoknak átadásra kerülő pénzeszközök átutalásához, a települések felhasználásait még nem kifogásolta. Az ellenőrzés során véletlenszerűen kiválasztott önkormányzati tájékoztatókban (Kalocsa, Gerjen) elismerték, hogy az alapból kapott támogatást az önkormányzat egyéb feladatainak ellátására is fordította.

Kalocsa város önkormányzata a Városi Kórház felújításához szükséges önrészt ebből finanszírozta; Gerjen község önkormányzata a katasztrófa elhárítási rendszer fejlesztésére, mobiltelefonok beszerzésére is fordította a támogatást.

2.2.3. Az Alap és az RHK Kht. számviteli és bizonylati rendje, ellenőrzési rendszere

2.2.3.1. A számviteli, bizonylati rend és az ellenőrzési rendszer szabályozottsága

Az Alap és a Kht. létrehozásuk után folyamatosan elkészítették a működésre vonatkozó szabályzataikat, amelyek lehetővé tették az Alapból származó pénzeszközök szabályszerű felhasználását. A 2000. évtől a szabályozottság megfelelt az 54/1996. (IV. 12.) Korm. rendelet előírásainak.

Az Alap számviteli politikája részletesen meghatározza a számviteli alapelvek érvényesítését, sajátosságait.

Kiemelten a tevékenység folytatásának elvét. Előírja a feladatok finanszírozásának módját, a bevételek, kiadások meghatározását, folyósítását, elszámolását.

Részletesen szabályozza a vagyongazdálkodás feltételeit, az értékelési alapelveket.

A számlarendben megfelelően alkalmazták a számviteli politikában meghatározott elveket.

A számlarend elősegíti, hogy a beszámolóban valós képet adhassanak az Alap gazdálkodásáról. A kötelezettségvállalás, érvényesítés, utalványozás rendjéről szóló utasítás egészíti ki a gazdálkodási előírásokat.

A Kht. és az Alap szabályzatai összehangoltak, amit a dolgozók munkaköri leírásai egészítenek ki, amelyek részletesen előírják a végrehajtásra kerülő feladatokat.

Az Alap és a Kht. gazdálkodását évente független könyvvizsgáló ellenőrzi. A 67/1997. (XII. 18.) IKIM rendelet szabályozta az Alap működését és eljárási rendjét. A vezetői és a munkafolyamatba épített ellenőrzést alapvetően a munkaköri leírások tartalmazzák. A Kht. működését Felügyelő Bizottság ellenőrzi, tagjai - többek között- az OAH vezető munkatársai.

2.2.3.2. Az Alap gazdálkodásának szabályszerűsége, az ellenőrzési rendszer működése

Az Alap és a Kht. gazdálkodását független könyvvizsgálók 1998-1999. években megfelelőnek ítélték, beszámolójukat hitelesítő záradékkal látták el.

A helyszíni vizsgálat megállapításai szerint is - a kezdeti nehézségek, bizonytalanságok, szabályozási hiányosságok után - az Alap és a Kht. szabályszerűen, megbízhatóan működik, a könyvvizsgálók által kifogásolt szabályozási, elszámolásbeli hiányosságokat megszüntették.

Az OAH-nál a vezetői ellenőrzést alapvetően az Alapból történő kifizetések rendszeres ellenőrzése jelentette. A beruházásoknál - az IKIM rendelet előírásai szerint - az OAH ellenjegyezte a pályázatok kiírását, a szerződések megkötését, az Alapból kifizetett számlákat.

A Felügyelő Bizottság vizsgálta a Kht. bér gazdálkodását, éves költségvetési előirányzatait, a teljesítéseket. Észrevételeiket, javaslataikat a végrehajtásnál minden esetben figyelembe vette a Kht. vezetősége.

Az OAH függetlenített belső ellenőrzése nem vizsgálta az elmúlt időszakban az Alap gazdálkodását. A felügyeleti ellenőrzés 2000. augusztusában zárult, realizálására szeptemberig nem került sor. A KEHI átfogó ellenőrzést nem végzett az Alapnál, téma, illetve céll ellenőrzés keretében kért adatszolgáltatást.

Az OAH az önkormányzatok szöveges tájékoztatójából kapott információk alapján győződött meg a szerződés szerinti fizetési feltételek teljesítéséről, azaz az átadott pénzeszközök felhasználásáról, erről az önkormányzatoknál a helyszínen sem győződtek meg. Ellenőrzésük nem terjedt ki az átadott pénzeszközök tételes, dokumentumokkal igazolt áttekintésére.

3. NEMZETKÖZI SZERVEZETEK ELLENŐRZÉSEINEK ÉRVÉNYESÜLÉSE, AZ ATOMENERGIÁRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNYBEN FOGLALT ALAPELVEK TELJESÍTÉSE

3.1. Nemzetközi tapasztalatok és egyezmények érvényesülése

Magyarország tagja az OECD/NEA szervezetének (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet, Nukleáris Energia Ügynökség). **Az Ügynökség az 1990-es évek közepén 16 tagállamban végzett felmérést** a nukleáris energia szerepéről, a radioaktív hulladékok forrásairól, típusairól, mennyiségéről, a hulladék kezelési programokról, a finanszírozásáról, a kutatásról, a fejlesztésről és a közönség tájékoztatásáról.

A felmérésben szereplő országok: Amerikai Egyesült Államok, Belgium, Cseh Köztársaság, Egyesült Királyság, Finnország, Franciaország, Hollandia, Japán, Kanada, Korea, Mexikó, Németország, Olaszország, Spanyolország, Svájc és Svédország.

A tanulmányban szereplő adatok szerint Csehország, Franciaország, Japán és Korea további atomerőművek megépítésével tervezi bővíteni elektromos energiatermelési kapacitását. A többi európai és amerikai ország nem tervezi új erőművek építését, vagy a meglévők bővítését. Tény, hogy a radioaktív hulladék fő forrásai az atomerőművek.

A radioaktív hulladékok hosszú időigényű kezelésére és biztonságos őrzésére tekintettel - a felhasználó fizet elve alapján - pénzügyi alapokat hoztak létre a Cseh Köztársaságban, Finnországban, Hollandiában, a Koreai Köztársaságban, Mexikóban, Spanyolországban és Svédországban. Az alapok kezelése általában a gazdasági minisztériumok, vagy azok felügyelete alá tartozó intézmények hatáskörébe tartoznak. Majdnem mindenhol az elektromos áramot termelő atomerőműveket üzemeltető társaságok a legnagyobb befizetők.

A hulladékok elhelyezésének finanszírozása minden országban elsősorban a hulladékot előállítók feladata és kötelessége, de van példa az állami szerepvállalásra is.

A NAÜ keretében az 1990-es években az atomenergia alkalmazása területén - a biztonság fokozására - tárgyalásokat folytatottak a nukleáris fegyverek elterjedésének megakadályozására, illetve a nukleáris baleset-elhárításra vonatkozó szerződéseken túl további egyezmények létrehozására.

A „Közös Egyezmény a kiégett fűtőelemek és a radioaktív hulladékok kezelésének biztonságáról” szóló nemzetközi szerződés 1997. szeptemberére készült el. A Szerződés - összhangban a NAÜ keretében kidolgozott biztonsági előírásokkal - általános biztonsági követelményeket ír elő a kezelésére, illetve telepítési, tervezési, üzemeltetési szabályokat állapít meg az ezt a célt szolgáló létesítményekre.

Az egyezményt aláíró államok - így Magyarország is - kötelezettséget vállaltak arra, hogy a résztvevő államok felülvizsgálati értekezletén három évente beszámolnak az egyezmény betartásáról, ennek érdekében tett tevékenységükről.

Ezekben a jelentésekben be kell mutatniuk a kiégett fűtőelemek és a radioaktív hulladékok készletét, a kezelésükre kidolgozott stratégiát és annak gyakorlati megvalósítását.

A szerződés 22. cikke szerint Minden Szerződő Fél megfelelő intézkedést tesz annak biztosítása érdekében, hogy

- I. megfelelően szakképzett személyzet álljon szükség szerint rendelkezésre a kiégett fűtőelemeket és radioaktív hulladékokat kezelő létesítmény teljes üzem élettartama során a biztonsággal összefüggő tevékenységek elvégzésére;
- II. megfelelő pénzügyi erőforrások álljanak rendelkezésre a kiégett fűtőelemeket és a radioaktív hulladékokat kezelő létesítmények teljes üzem élettartama során, illetve azok leszerelése kapcsán a létesítmények biztonságának alátámasztásához;
- III. megfelelő pénzügyi fedezet álljon rendelkezésre az intézményes ellenőrzések és folyamatos megfigyelés (monitoring) elvégzéséhez, a hulladék tároló létesítmény bezárását követően szükségesnek ítélt időtartamig.

A szerződésben rögzített kötelezettségek miatt **a KNPA-nak mindig szuficitesnek kell lenni.**

Magyarország az elsők között csatlakozott az egyezményhez. Az Egyezmény előkészítése és az atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. törvény megalkotása párhuzamosan történt. A törvény és a kapcsolódó jogszabályok meghozatalakor figyelembe vették a radioaktív hulladékok kezelésével kapcsolatos nemzetközileg elfogadott alapelveket, gyakorlatot és az Egyezményből származó követelményeket.

3.2. Nemzetközi szervezetek által végrehajtott ellenőrzések megállapításai

A Magyar Köztársaság nemzetközi szerződések keretében együttműködési kötelezettséget vállalt az atomenergia békés célú, biztonságos alkalmazására és az arra jogosult nemzetközi szervezetek ellenőrzéseinek az elfogadására. Ennek érdekében az atomenergiáról szóló törvény 3-5. §-ai rögzítik **az atomenergia alkalmazásának alapelveit.** A nukleáris fegyverek elterjedésének megakadályozásáról szóló atomsorompó szerződés végrehajtására, **az atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. törvény 3. §-ában** foglalt alapelveknek megfelelően **a nukleáris tevékenységet teljeskörűen a NAÜ ellenőrzése alá helyezte.** Az atomenergiáról szóló törvény **4. §-a** szerint az **atomenergia alkalmazásánál a biztonságnak minden más szemponttal szemben elsőbbsége van.** A biztonsági követelmények értelemszerűen kiterjednek a hulladék kezelésére, tárolására, elhelyezésére is.

A **nukleáris anyagok hazai ellenőrzési rendszere szorosan kapcsolódik a NAÜ nemzetközi ún. biztosítéki ellenőrzési rendszeréhez,** amely kiterjed az országban legálisan fellelhető nukleáris létesítményekre és nukleáris anyagokra. Hazánkban **1999. évben a nemzetközi ellenőrök 54 alka-**

lommal végeztek helyszíni ellenőrzést a hazai hatósági ellenőrökkel együtt. A 44 paksi helyszíni ellenőrzés mintegy fele kapcsolódott a KKÁT-hoz. Az ellenőrzések az atomsorompó egyezménynek megfelelően a tárolt nukleáris anyag leltár szerinti meglétére terjedtek ki, **a szerződéstől eltérő cselekményt nem állapítottak meg.**

A kiégett kazetták nemzetközi ellenőrzésére a tárolóba folyamatos működésű TV és videó berendezést építettek be, továbbá egy olyan detektort, amelyet az atomsorompó rendszer támogatási programjának keretében a NAÜ részére Franciaországban fejlesztettek ki.

Püspökszilágy községben az 1976. decembertől működő hulladéktároló létesítése óta a nemzetközi és a hazai biztonsági követelmények szigorodtak. Új, tudományos módszerek születtek a radioaktív hulladéktárolók környezeti- és sugárbiztonságának értékelésére. A tároló eddigi üzemeltetése során a rendszeres sugárvédelmi **ellenőrzések eredményei nem mutattak ki változást a telephely környezetének radioaktivitásában.**

A tároló bővítésekor az MGSZ a telephely alkalmasságának megítélésére további vizsgálatokat és biztonsági elemzés elkészítését tartotta szükségesnek. 1999-ben megkezdődött a korszerű biztonsági elemzés elkészítése. Ennek keretében többek között földtani, szeizmológiai, geomorfológiai, geoökológiai, valamint társadalom-földrajzi vizsgálatokat végeztek. A telephelyen meteorológiai állomás létesült, minőségbiztosítási program készült. A radioaktív hulladékok új nyilvántartó rendszerének üzembe helyezésével megtörtént az izotópleltár összeállítása. Kiegészítették a telephely új környezeti ellenőrző rendszerét.

A beépített technikai sugárvédelmi eszközökön kívül a radioaktív hulladéktárolókat és a KKÁT-t **fegyveres őrség** védi. Az ORFK folyamatosan figyelemmel kíséri a nukleáris létesítmények - így a tárolók - biztonsági helyzetét, helyszíni szemléken ellenőrizte a szakhatósági hozzájárulásban meghatározott feladatok és feladatok teljesítését. **A tárolással kapcsolatos jogszabályok megsértésének alapos gyanúja miatt nem kellett büntető eljárást kezdeményezni.**

Az Európai Parlament 1999. márciusában megtárgyalta az Európai Bizottság tájékoztatóját a közép- és kelet-európai országok nukleáris biztonságáról. A Bizottság felkérésére **nemzetközi szakértőkből álló team** jelentést készített a nukleáris biztonság területén elért magyar eredményekről, többek között megállapította: „Az összes kelet-európai ország közül **Magyarország áll legközelebb a nyugati szabványokhoz és gyakorlathoz.**” „A jövőbeni együttműködés potenciálisan leghasznosabb területe a kutatás, amelyben **a magyarok az Európai Unióval egy szinten állnak a gyakorlatukat és szakértelmüket tekintve.**”

Hasonló megállapításokat tartalmaz a **Nyugat Európai Nukleáris Hatóságok Szövetségének** 1999. márciusában **közzétett jelentése**, amelyben beszámolnak a tagjelölt országok nukleáris biztonsági helyzetéről. A jelentés Magyarországgal kapcsolatban megállapítja: „Kétségtelen, hogy **Magyarországon a nukleáris létesítmények engedélyezésének, szabályozásának és ellenőrzésének gyakorlata magas szinten áll.** A törvények és a jogszabályok korszerűek és a nyugati országokban alkalmazott elvekkel való

összehasonlítás kedvező eredményt mutat. Az OAH kellő mértékben független is a nukleáris energiát támogató szervektől.”

Budapest, 2001. február

Melléklet: 3 lap

dr. Kovács Árpád
elnök